

Ferdynand Pasternak

"Periodica de re morali canonica liturica", vol. 60, 1971, fasc. 4 ; vol. 61, 1972, fasc. 1: [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 16/1-2, 310-315

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

można twierdzić, że nie pozostają w dobrej wierze i konsekwentnie nie można o nich mówić jako o heretykach czy schizmatykach podległych karom kościelnym, 2) nie można zaprzeczyć, że — aczkolwiek w sposób niepełny — przynależą do Kościoła.

N. Grass przedstawił przyczynek do najnowszej historii kanonistyki w Austrii *Zur jüngsten kanonistischen Wissenschaftsgeschichte in Österreich unter und ob der Enns 1595 und 1609* (s. 273—290) zajął się zagadnieniem rozwodu w dwóch projektach prawa krajowego dwóch prowincji austriackich. Materiał wykorzystany przez autora jest tym ciekawszy, że chodzi o prawo prowincji, których władca był katolikiem.

Do dziedziny prawa wyznaniowego należy przyczynek H. Flattena *Zur Rechtsstellung des kölnner Priesterseminars. Konkordatsrechtliche Erwägungen zur Rechtslage im Land Nordrhein-Westfalen* (s. 290—299). Chodzi o zagadnienie, czy w świetle obowiązującego w NRF prawa wyznaniowego mogą w diecezjach, na których terenie znajdują się fakultety teologiczne, istnieć seminaria duchowne z pełnym programem studium teologicznego (a nie tylko służące przygotowaniu ascetyczno-praktycznemu).

Prawno-wyznaniową problematyką członkostwa Kościoła zajął się Chr. Link w art. *Kirchenrechtliche und staatskirchenrechtliche Fragen des kirchlichen Mitgliedschaftsrechts* (s. 299—322). Zagadnienie członkostwa Kościoła tkwi w szeregu układach odniesienia. Należy do ciekawszych zagadnień teologicznych, kanonicznych, a także w sferze prawa państwowego. Autor poświęca uwagę ciekawym i złożonym zagadnieniom, jakie z problemu przynależności do Kościoła wynikają dla prawa państwowego — w tym wypadku dla prawa NRF i Austrii. Punktem zapalnym całej problematyki, omawianej przez autora na tle szeregu konkretnych przykładów, jest podatek kościelny. Autor stoi na stanowisku, że zgłoszenie wobec władz państwowych wystąpienia z Kościoła (dla uwolnienia się od podatku kościelnego), jest tylko uwolnieniem się od konsekwencji prawa państwowego związanych z przynależnością do jakiegoś wyznania. Innym zaś problemem jest, czy władza kościelna zastosuje sankcje karne wobec takich osób — odnośnie do tego zagadnienia zajęła już stanowisko konferencja biskupów NRF. Autor kończy uwagę, że jurysprudencja świecka niewątpliwie zaostrzy spojrzenie kanonistów i teologów na to zagadnienie.

Ks. R. Sobański

PERIODICA DE RE MORALI CANONICA LITURGICA

Romae, Pontificia Universitas Gregoriana.

Vol. 60(1971) fasc. 4.

Zestaw artykułów tego zeszytu „Periodica” (podobnie jak i następnego: 1(72) zawiera referaty wygłoszone w ramach sympozjum kanoni-

stycznego, odbytego w dniach od 1 do 4. VI. 1971 r. na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, w związku ze zjazdem byłych słuchaczy i studentów tego uniwersytetu. Poprzedza je homilia wygłoszona do uczestników sympozjum przez Ks. Bpa Feliksem Banomini. Treść następujących po tej homilii artykułów jest następująca:

Wilhelm Bertrams SJ.: *De praemissis et principiis Legis fundamentalis Ecclesiae* (ss. 511—547).

Po omówieniu motywów wpływających na kodyfikację prawa fundamentalnego (sugestie soboru Watykańskiego II), a następnie etapów rozwoju projektu oraz jego idei przewodniej — autor zastanawia się nad możliwością istnienia tego rodzaju prawa w Kościele oraz jego podstawowymi założeniami i zasadami, które powinny wejść w jego treść ustawodawczą. Kościół bowiem, jako „mysterium” jedności ludzi w Chrystusie, domaga się obiektywnych i jednoznacznych określeń dla wyrażenia swojej istoty — zwłaszcza, że jest on także podstawą jedności społecznej w sensie nadprzyrodzonym, a jako taki — z woli swego Założyciela — musi posiadać kapłaństwo hierarchiczne, którego pełnią jest biskupstwo. Kapłaństwo wiernych powinno z kapłaństwem hierarchicznym tak współdziałać, iżby dawało wiernym realny wpływ na „magisterium” Kościoła i wykonywanie władzy w Kościele. Autor stwierdza, że tendencje współczesnej „demokracji” nie dadzą się zastosować do Kościoła w całej rozciągłości, natomiast właściwie pojęta „kolegialność” działania pozwala na uczestnictwo w życiu i działalności Kościoła całego Ludu Bożego.

Julio Manzanares: *De oboedientia et charismate in re liturgica* (ss. 549—572).

Wychodząc z określeń kodeksowych (kan. 733 § 1 i 181), które nie pozwalają na dowolne inicjatywy w sprawach liturgicznych — autor wskazuje na soborowe ujęcia tego zagadnienia (nie zawsze jednoznaczne), które dopuszczają w księgach liturgicznych określone różnorodności. Na płaszczyźnie podstawowych wymagań, rządzących wewnątrz każdą kościelną czynnością liturgiczną, sprawowaną w imieniu Kościoła, ukazuje następnie autor myśl posoborowego Kościoła w kwestii dopuszczalności pewnych zmian i modyfikacji liturgicznych i na tej płaszczyźnie rozwiązuje postawiony w tytule problem: granice posłuszeństwa w czynnościach liturgicznych oraz miejsce dla charyzmatu we współczesnym posoborowym prawie liturgicznym.

Viriginio Rovera: *Episcopi „sacrum ius et coram Domino officium iudicium faciendi”*: *De opportunitate instituendi Consilium dioecesanum Iustitiae* (ss. 753—590).

Autor w oparciu o wydane przez Pawła VI Normy Specjalne dla Sygnatury Ap. (1968 r.) oraz Normy dla procesów beatyfikacyjnych (1969 r.) — a ostatnio dla procesów w sprawach małżeńskich (*Causas matrimoniales*, 1971 r.) proponuje usprawnienie sądownictwa diecezjal-

nego, z zachowaniem obowiązujących dotąd przepisów kanonicznych oraz posoborowych decyzji, w kierunku ustanowienia „Consilium Diocesanum Iustitiae” jako organu pomocniczego biskupa, dla ochrony porządkowego porządku prawnego. Omawia też szczegółowo racje uzasadniające powołanie tego rodzaju organu administracyjnego oraz szkicuje schemat statutu, określającego jego powstanie, skład, zakres i skuteczność jego działalności.

Henrich Straub: *De quodam tribunali administrativo in Germania erigendo* (ss. 591—641).

Artykuł składa się z dwóch części: w pierwszej omawia autor założenia prawne dla proponowanego diecezjalnego trybunału administracyjnego, w drugiej zaś — szczegółowe normy działania i kompetencje tego trybunału (w niemieckiej i łacińskiej wersji językowej) wydane w maju 1971 roku dla bawarskiej prowincji kościelnej.

Marianus Żurowski SJ.: *Criterium distinctionis inter potestatem administrativam iudiciale et voluntariam* (ss. 643—651).

Prodziekan Wydziału prawa kanonicznego ATK w Warszawie omawia w tym artykule, w oparciu o sformułowania Kodeksu Prawa Kan. oraz opinie dawnych i współczesnych kanonistów, następujące kwestie: władza administracyjna w sensie ścisłym, czyli kompetencja postępowania administracyjnego; o ile tzw. władza dobrowolna (potestas voluntaria) zbiega się z władzą wykonywaną na drodze postępowania administracyjnego; i wreszcie jakie jest kryterium odróżniające tzw. władzę dobrowolną (jursdykcję) i sądową w Kodeksie Prawa Kanonicznego.

Francisco López Illana: *Iurisprudencia rotalia de nullitate matrimonii ob vim et metum* (ss. 653—688).

Autor omawia tu postępowanie Roty Rzymskiej w sprawach o nieważność małżeństwa z tytułu przymusu i bojaźni — najpierw w wyrokach przed Kodeksem prawa kanonicznego, a następnie po Kodeksie — w odniesieniu zwłaszcza do bojaźni określonej wyraźnie, równoznacznie lub w sposób zbliżony do tych określeń. Rozważa także wartość prawną terminów: bojaźń określona wyraźnie, równoznacznie itp.

Na końcu tego zeszytu zamieszczony jest Spis autorów i artykułów drukowanych w zeszytach — 1-4/1971 „Periodica”.

Vol. 61 (1972) fasc. 1.

Na wstępie tego zeszytu zamieszczone zostały dwie dysertacje kard. Dino Staffa wygłoszone na kursie odnowy kanonicznej sądów i trybunałów kościelnych odbytym w dniach od 15. X. do 15. XII. 1971 r. w Rzymie.

Dino Card. Staffa: *Dissertationes de administratione iustitiae in Ecclesia*; I. *De natura pastoralis administrationis iustitiae in Eccle-*

sia; II *De Supremo Tribunali Administrativo seu de Secunda Sectione Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae* (ss. 3—29).

W wypowiedzi pierwszej kard. D. Staffa zwrócił uwagę na pastoralny charakter wykonywania władzy sądowej w Kościele. Aspekt pastoralny musi się jednak opierać na ściśle określonych strukturach i sformułowaniach prawnych. Stąd autor rozpatruje najpierw administrowanie sprawiedliwości i wykonywanie władzy sądowej w aspekcie założeń pastoralnych (w oparciu zwłaszcza o Nowy Test. i dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła) a następnie w aspektach prawnych. Na końcu podkreśla autor wzniosłość funkcji sędziego oraz wymagane kwalifikacje do należytego wykonywania tego urzędu.

W drugiej dysertacji zatrzymuje się autor na nowo utworzonym Najwyższym Trybunale Administracyjnym czyli tzw. Drugiej Sekcji Sygnatury Apostolskiej. Ten Trybunał Administracyjny — jak stwierdza autor — wypełnia lukę w prawnym uporządkowaniu wykonywania sprawiedliwości w Kościele a zwłaszcza w Kurii Rzymskiej. Przy najlepszej bowiem woli, zdarzyć się może, iż różne stopnie wykonywania władzy sądowej mogą naruszyć prawa wiernych oraz osób duchownych (diecezjalnych i zakonnych). Ochronę tych praw oraz zabezpieczenie „praworządnego” wykonywania sprawiedliwości w Kościele ma właśnie zapewnić Trybunał Administracyjny Sygnatury Ap. Strukturę prawną tego trybunału oraz sposób jego postępowania, w oparciu o konst. „*Regimini Ecclesiae Universae*” oraz „*Normae Speciales Signaturae Ap.*”, rozpatruje autor w dalszej części rozprawy.

Dalsze artykuły tego zeszytu stanowią kontynuację publikowanych w poprzednim numerze „*Periodica*” referatów ze zjazdu byłych słuchaczy Uniwersytetu Gregoriańskiego.

Jean Beyer SJ.: *De Consilio pastoralis adnotationes* (ss. 31—46).

Uwagi swoje i spostrzeżenia poświęca autor w tym artykule instytucji Rady Duszpasterskiej, którą biskupi diecezjalni, w oparciu o odnośne dokumenty soborowe, mogą (dyspozycja fakultatywna) ukonstytuować w swoich diecezjach. Rada ta powinna mieć charakter doradczy. W przeciwieństwie do Rady Kapłańskiej — inna jest natura, cel oraz struktura prawna Rady Duszpasterskiej. Tym właśnie zagadnieniom, związanym z naturą, celem i strukturą Rady Duszp. w aspekcie teologiczno-prawnym poświęca autor dalsze wywody. Rozważa również w końcowej części artykułu relacje Rady Duszpasterskiej do Rady Kapłańskiej.

Urbano Navarrete SJ.: „*Incapacitas assumendi onera*” *uti caput autonomum nullitatis matrimonii* (ss. 47—80).

Autor wychodzi z założenia, że Kodeks Pr. Kan. nie zawiera wszystkich możliwych przyczyn, z powodu których — już to z prawa Bożego i naturalnego, już to z prawa pozytywnego — małżeństwo może być nieważnie zawarte. Dotyczy to zwłaszcza nieważności z powodu nie-

zdolności do podjęcia obowiązków małżeńskich („incapacitas assumendi onera”), co dla kanonistów nasuwa szczególną trudność — zwłaszcza gdy ta „incapacitas” dotyczy nienormalności w sferze seksualnej, którą można by zaliczyć już to do przeszkód zrywających (tzw. impedimentum impotentiae moralis) już to do przeszkód z tytułu „braków zgody” (defectus consensus). W związku z tym — autor rozpatruje najpierw zagadnienie: kiedy i pod jakimi warunkami „incapacitas assumendi onera” stanowi przyczynę nieważności małżeństwa, różną od innych przyczyn, a następnie: jaką należy przyznać „kwalifikację prawną” tego rodzaju przeszkodzie, czy jest to mianowicie przeszkoda zrywająca (impedimentum impotentiae moralis) czy też raczej brak wymaganej zgody (defectus consensus). Pod tym kątem rozpatruje autor szczegółowo motywacje wyroków sądów kościelnych a także wnioski i sugestie Komisji Kodyfikacyjnej nowego K.P.K.

Olis Robleda SJ.: *Decisionum quarundam Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae commentarius* (ss. 81—106).

Korzystając z faktu, iż Najwyższy Trybunał Sygnatury Ap. zastosował ostatnio pożyteczną praktykę szybkiego publikowania swoich wyroków (z zatajeniem nazwisk osób i miejsc) — autor opatruje niektóre z tych decyzji kanonistycznym komentarzem. Dotyczy to wielu praktycznych spraw, m. in.: udziału i roli osób świeckich w trybunałach kościelnych, podmiotu prawa „in casibus exceptis”, przyczyny nieważności małżeństwa i jego ponownego zaskarżenia z nowego tytułu, erekcji trybunału międzyobrządkowego drugiej instancji (Iran), rekursu przeciw adwokatowi domagającemu się nadmiernych świadczeń, nieważności małżeństwa z różnych tytułów itp.

Marcellino Zalba SJ.: *Dubium. circa partem activam testis qualificati in celebratione matrimoniorum* (ss. 107—118).

Autor rozpatruje tu nowy przepis zawarty w „Ordo celebrandi matrimonium (n. 255—26) a dotyczący roli kapłana błogosławiącego związek małżeński jako świadka urzędowego i porównuje ten przepis z dyspozycją kan. 1095 § 1 3° K.P.K. Wyjaśnia przy tym nieuzasadnione wątpliwości niektórych autorów w kwestii, czy ten nowy przepis czyni kapłana istotnie stroną czynną, jako świadka kwalifikowanego, co jest wymagane do ważności małżeństwa. Zagadnienie to rozpatruje także autor w odniesieniu do małżeństw mieszanych, przy udziale ministra katolickiego i akatolickiego, których rola (praktycznie) może być różna. Wyprowadza wniosek pozytywny — tzn. iż podnoszone wątpliwości są nieuzasadnione.

Iurisprudentia Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae (ss. 119—189).

Jest to kontynuacja urzędowej publikacji wyroków Najwyższego Trybunału Sygnatury Ap. wraz z opisem faktu, uzasadnieniem i decyzją,

zapoczątkowanej w „Periodica” 60(1971) 273—350. Publikacja dotyczy wielu różnego rodzaju spraw, które w całości trudno tutaj wymieniać (m. in. nieważności małżeństwa, nieważności wyroku sądowego, przywrócenia sprawy do stanu pierwotnego przeciw dekretowi św. Roty, zaskiku dla osoby zakonnej po jej wydaleniu z zakonu itp.). Całość publikowanego materiału ujęta jest w dwie sekcje i opatrzona podpisem kard. Staffy — prefekta, pod datą 16. XII. 1971 r.

STUDIA WARMIŃSKIE

Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, tom VIII 1971 r.

Tom VIII Studiów Warmińskich (wyd. Olsztyn) z 1971 r. zawiera 3 artykuły dotyczące tematyki kanonistycznej, na które w niniejszym „Przeglądzie czasopism” należy zwrócić uwagę kanonistów:

Ks. Jerzy Podolecki: *Szafarz sakramentu chrztu od soboru Trydenckiego do czasów najnowszych* (ss. 147—223).

Na treść artykułu tego składają się następujące zagadnienia rozważane przez autora w prospekcie historycznym (część I: od soboru Trydenckiego do K.P.K.): szafarz chrztu (także uroczystego), rola biskupa przy udzielaniu chrztu, rezerwacje proboszczowskie, diakon jako szafarz nadzwyczajny, szafarze chrztu „prywatnego”, wreszcie duchowni, świeccy i akatolicy jako szafarze chrztu. W części drugiej rozpatruje autor te zagadnienia w obowiązującym obecnie prawie kanonicznym: szafarz chrztu nadzwyczajny i zwyczajny (kapłan), diakon jako szafarz nadzwyczajny i zwyczajny (kapłan), diakon jako szafarz nadzwyczajny, szafarz chrztu prywatnego, wreszcie ministrzy wspólnot religijnych, odłączonych od Kościoła, jako szafarze chrztu. Artykuł kończy autor wnioskiem de lege ferenda w oparciu o projekt H. Schmitza oraz uprawnienia posoborowe diakonów.

Ks. Tadeusz Pawluk: *Z zagadnień kanonicznego postępowania karnego* (ss. 225—311).

Obszerne studium z prawa procesowego Ks. T. Pawluka jest raczej monografią procesu karnego i administracyjnego niż sensu stricto artykułem — zawiera bowiem całokształt problematyki dotyczącej tego przedmiotu w rozwoju historycznym, w oparciu o dawną i współczesną literaturę kanonistyczną. Sam ogólny przegląd poruszonych w rozprawie zagadnień wskazuje na to: proces karny i jego części składowe (przestępstwo i etapy postępowania karnego), administracyjne postępowanie karne, czyli podstawowe elementy kanonicznego procesu administracyjnego, wreszcie karno-administracyjne postępowanie specjalne w odniesieniu do kodeksowych procesów karno-administracyjnych (łącznie z postępowaniem ex informata conscientia). Autor rozpatruje te zagadnienia z uwzględnieniem nie tylko historii prawa oraz ujęcia kodeksowo-